

НАУКОВИЙ ВІСНИК

Ужгородського національного університету

Серія

ПЕДАГОГІКА

—————
—————
—————
**СОЦІАЛЬНА
РОБОТА**

Випуск 11

2007

СТРУКТУРА УПРАВЛІНСЬКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Воровка М.І.,
м. Мелітополь

Вступ. Ефективність підготовки сучасного фахівця визначається різноманітними факторами: наявністю умов для якісної організації навчального процесу, усвідомлення і прийняття цілей професійної освіти як педагогами так і студентами, володіння педагогами освітніми технологіями тощо.

Аналіз зарубіжної та вітчизняної педагогічної і психологічної літератури показав, що проблема управлінської діяльності в навчальній діяльності займає одну з провідних позицій та визначає результативність підготовки майбутнього випускника до професійної діяльності.

У різні роки проблему діяльності з управління педагогічним процесом досліджували Є.Павлютенко [9], В.Крижко [9], Т.Сорочан [11], В.Колпаков [6], Т.Шамова [14], А.Держак [3] та ін.

Мета роботи: охарактеризувати структуру управлінсько-педагогічної діяльності майбутніх учителів.

Результати дослідження. В існуючих спробах визначення педагогічної діяльності її нерідко пов'язують із професією та наголошують, що це особливий вид суспільно необхідної праці дорослої людини, спрямованої на підготовку підрастаючого покоління до життя [12, 23].

За визначенням Н.Кузьміної, педагогічна професія – це така діяльність, в якій джерелом існування людини є володіння мистецтвом формування особистості іншої людини засобами свого предмету. На її думку, професіоналізм педагогічної діяльності полягає в тому, що педагог володіє мистецтвом формування у всього складу учнів та студентів готовності до продуктивного розв'язання завдань засобами свого фаху за визначений для навчально-виховного процесу час [7, 11].

Підготовка педагогічних та наукових кадрів, їх професійне вдосконалення – важлива умова модернізації освіти [1, 70]. На думку А.Щербакова, показниками професіоналізму вчителя може бути наявність у його роботі таких ознак:

- уміння органічно поєднувати свою інформаційну функцію як викладача шкільного предмета з функціями прогнозування й управління процесом розумового розвитку та виховання особистості учня;
- творчого ставлення до своєї діяльності, до оволодіння вміннями та навичками вивчення педагогічного досвіду кращих учителів;
- уміння бачити в дитині не тільки об'єкт, але й суб'єкт дії, який особливо ставиться до оточення та власне діяльності, котру організовує вчитель, а також до особистості самого вчителя [15, 128].

Аналізуючи функції педагога, Г.Хозяїнов [13, 45] побудував оригінальну класифікацію "видів діяльності", яка ґрунтується на одному з рівнів діяльності управлінської діяльності. Він вирізняє десять функцій учителя, коли розглядає педагогічну діяльність як таку, що спрямована на формування системи знань, умінь, навичок, і яка містить водночас мету розвитку та виховання особистості.

Професійно-педагогічна діяльність також є предметом пильної уваги вчених. Специфіка педагогічної діяльності схарактеризована у дисертаційному дослідженні Л.Добровольської [4], яка стверджує, що існують різні підходи (структурний, функціональний, динамічний, системний) до визначення сутності педагогічної діяльності. В усіх цих підходах є одна спільна ідея: діяльність можлива лише у нерозривному зв'язку з активністю особистості.

У науці термін "управління" трактується як діяльність, як вплив однієї людини на іншу і як взаємодія суб'єктів.

Управління – це:

- процес впливу на систему з метою переведення її в новий стан або для підтримки її в якомусь установленому режимі;
- цілеспрямована діяльність усіх суб'єктів, спрямована на забезпечення становлення, стабілізації, оптимального функціонування і розвитку школи;
- цілеспрямована й чітко скоординована робота вчителів і колегіальних органів школи та інших навчальних закладів, підприємств, установ і громадськості, що являють собою керівну систему з комплексного створення всіх умов, необхідних для досягнення кінцевої мети виховання і навчання школярів [9, 7].

Структура управлінської діяльності педагога включає такі функції: прогнозування, проектування і вирішення навчально-педагогічних ситуацій, а також їх контроль та оцінку [14]. Таке розуміння функцій управлінської діяльності педагога дозволяє виділити знання та уміння управління педагогічним процесом:

- збирати інформацію та обробляти її;
- прогнозувати, проектувати, аналізувати навчально-педагогічні ситуації;
- виділяти причини виникнення даної ситуації;
- визначати задачі по вирішенню проблеми;
- визначати критерії вирішення педагогічної ситуації;
- визначати шляхи досягнення задач та їх здійснення;
- оцінювати досягнутий результат;
- реагувати на зміни, вносити критерії в дії.

Для того, щоб визначити шляхи розвитку готовності до здійснення представленого виду управлінської діяльності, нами були виділені компоненти та рівні готовності, здійснена оцінка даних рівнів студентів II та III курсів заочного відділення Мелітопольського державного педагогічного університету, що навчаються за спеціальностями: географія, біологія, історія, українська та іноземна мова. Усього до опитування було залучено 140 студентів.

Спираючись на дослідження вчених нами було виділено рівні готовності до управлінської діяльності: найвищий, високий, середній, низький, найнищий. Кожен рівень характеризується компонентами готовності:

- мотиваційно-ціннісний включає позитивне ставлення не лише до обраного виду професійної діяльності, але й до діяльності по управлінню педагогічним процесом, потребу в успішному вирішенні управлінських задач, прагнення досягти успіху.

Важливо підкреслити, що однією з причин зниження рівня професіоналізму вчителя є відсутність у мотивації подальшого професійного зростання, а також його впевненості, що успіху можна досягти лише в інших галузях діяльності. Ми звертаємо на це увагу у зв'язку з тим, що у психолого-педагогічній літературі чітко сформульоване положення: основою професійно-педагогічної спрямованості особистості викладача є система її ціннісних орієнтацій щодо педагогічної діяльності, яка закріплена в професійно-ціннісних орієнтаціях. Формування інформаційно-теоретичного й діяльнісного компонентів педагогічної майстерності у багатьох випадках є похідними від рівня розвитку професійно-ціннісних орієнтацій особистості, що визначає її потребу в оволодінні педагогічною майстерністю [8, 18-19].

Професійно-педагогічна спрямованість, підкреслює В.Сластьонін, утворює каркас, який зміцнює та об'єднує в єдине ціле основні професійно значущі властивості особистості педагога [10, 7]. Тобто для успішної діяльності спеціаліста не достатньо лише високого рівню здібностей, розгалужених знань, професійних навичок, вмінь та значного досвіду. Важлива його особиста спрямованість, що відображає мотиви та переконання людини й характеризує її професійну готовність.

- когнітивний компонент, включає певний рівень теоретичних знань.

У цьому плані цікавим є погляд В.Зінченка, який стверджує, що "головним у перспективі розвитку освіти повинні стати живі знання, які не є опозицією науковим, програмним знанням. Навпаки, вони спираються на ці види знань, служать їх передумовою, і потім, живі знання відрізняються від мертвих тим, що вони не можуть бути засвоєні, вони повинні бути відтворені. Відтворені так, як відтворюється живий образ, живий рух, жива, а не мертва, механічна дія" [5, 12]. Ретроспективні або так звані "мертві" знання не сприяють підвищенню рівня компетентності тих, хто вчиться. Освітній процес у вищому освітньому закладі повинен бути спрямований на прищеплення вміння отримувати "живі знання", які є найбільш цінними у динамічно змінюваному світі [2];

- операційно-діяльнісний компонент, визначає рівень практичних умінь, готовність до творчого вирішення управлінських задач.

У процесі дослідження було розроблено серію питань і завдань. Індивідуальне опитування респондентів проводилось як у письмовій так і в усній формах.

Перша серія питань передбачала виявлення позитивної особистісної мотивації педагогів до майбутньої професійної діяльності і до діяльності по управлінню педагогічним процесом, виявлення потреби в успішному вирішенні управлінських задач.

Друга серія питань була спрямована на дослідження спектру теоретичних знань. Під спектром ми розуміємо наявність знань із різних областей наук – у першу чергу з педагогіки.

Третя серія питань і завдань використовувалась з метою

визначення рівня сформованості у педагогів практичних умінь по управлінню педагогічним процесом, готовності до творчого рішення управлінських задач (операційно-діяльнісний компонент).

Результати кількісного аналізу відповідей студентів

відображають особливості схарактеризованих компонентів готовності за п'ятирівневою системою. Отримані результати, щодо готовності майбутніх педагогів до здійснення діяльності по управлінню педагогічним процесом наведено у таблиці 1.

Таблиця 1. Рівні компонентів готовності майбутніх учителів до управління педагогічним процесом (%)

Компоненти Рівні	мотиваційно-ціннісний	когнітивний	операційно-діяльнісний
Найвищий	6,4	1,5	1
Високий	11,7	2,9	3,3
Середній	40,3	31,2	29,7
Низький	22,6	41,9	36,5
Найнищий	19	22,5	29,5

Висновки. Наведені результати опитування дозволяють говорити про вдосконалення культури управлінської діяльності як про проблему професійної підготовки майбутніх учителів сільських шкіл. Значущість управлінських дій, особливо в ситуації управління навчання, виховання, вірогідність негативного результату (ігнорування оволодіння вмінням самоуправлінням своєї діяльності учнем) призводить до зниження впевненості молодого педагога у собі, своїх можливостях, до відмови від творчого виконання професійної діяльності.

Разом із тим результати дослідження показують недостатній рівень когнітивної та операційної готовності до діяльності по управлінню педагогічним процесом. Це підтверджує наше припущення про актуальність даної

проблеми і необхідності подальшого її дослідження.

Вищезазначене свідчить про те, що професійна підготовка вчителів не може зводитися лише до знань чи умінь. Мета навчання сьогодні – формування не людини освіченої, а людини культурної, яка володіє не стільки знаннями, вміннями та навичками, але й культурою їх формування, зміни, перетворення. Знання про шляхи реформування знань, уміння змінювати та оновлювати вміння, навички змін та переформування навичок – ось що вимагається від молодшої людини в сучасній культурі.

Таким чином, управління навчальним процесом – це цілеспрямований, системно організований процес впливу на його структурні компоненти і зв'язки між ними, що забезпечує їх цілісність та ефективну реалізацію функцій, його оптимальний розвиток.

Література та джерела

1. Вища освіта в Україні: Навч. посібник / В.Г.Кремень, С.М.Ніколаєнко, М.Ф.Степко та ін. – К.: Знання, 2005. – 327с
2. Дахин А.Н.. Компетентия и компетентность: сколько их у российских школьников? // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2004. – №2. – С.42-47.
3. Деркач А.А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека: В пяти томах. – М.: РАГС, 2000. – Т.2. – 536с
4. Добровольська Л.П. Фаховий відбір абітурієнтів педагогічного вузу: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2000. – 189с
5. Зинченко В.П. О целях и ценностях образования // Педагогика. – 1997. – №5. – С.3-16.
6. Колпаков В.М. Теория и практика принятия управленческих решений. – К.: МАУП, 2000. – 256 с., К.18
7. Кузьмина Н.В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения профтехучилища / ВНИИ проф.-техн. образования. – М.: Высш. шк., 1989. – 169с
8. Никитина Н.Н., Железнякова О.М., Петухов М.А. Основы профессионально-педагогической деятельности. - М.: Мастерство, 2002. – 288с
9. Павлютенков Є.М., Крижко В.В. Основы управління школою. – Х.: Вид. група "Основа", 2006. – 176с
10. Сластенин В.А. Гуманистическая парадигма педагогического образования // Магистр. – 1994. – № 6. – С.3-8.
11. Сорочан Т.М. Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності: теорія та практика. Монографія. – Луганськ: Знання, 2005. – С. 16
12. Творческая направленность деятельности педагога / Под ред. Ю.Н.Кулюткина, Г.С.Сухобойко. – Л.: ЛГПИ, 1981. – 78с
13. Хозяинов Т.И. Педагогическое мастерство преподавателя. – М.: Высшая школа, 1988. – 168с
14. Шамова Т.И., Давыденко Т.М., Шибанова Г.Н. Управление образовательными системами / Под. ред. Т.И.Шамоной. – М.: Академия, 2002. – 280с
15. Щербаков А.И. О подготовке студентов – будущих учителей к исследованию педагогических явлений // Психология труда и личности учителя учителя. – Л., 1977. – С.124-131

The structure of management-pedagogical activity of a future teacher is presented in this article. The scientists' opinions about the definition of notions "activity", "professional activity", "pedagogical activity", "management", and "management activity" are analysed as well. The readiness levels for the professional management of future teachers are defined and characterised.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Воронін Д.Є.,
м.Мелітополь

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. Для дотримання студентами вимог здорового способу життя необхідно сформувати його здоров'язберігаючу компетентність - сукупність знань, умінь і навичок здорового способу життя, необхідних для ефективною здоров'язберігаючої діяльності. Термін „компетентність” (від лат. competens – належний, відповідний) тлумачиться як сукупність знань і умінь, необхідних для ефективною професійної діяльності: використовувати інформацію або досвідченість у певній галузі, якомусь питанні; повноважність, повноправність у розв'язанні якоїсь справи; поінформованість, обізнаність,

авторитетність [10].Однією з характерних рис концепції компетентності людини є думка про підвищення ролі суб'єкта в соціальних перетвореннях та удосконалення його здатності розуміти динаміку та впливати на хід процесів [9]. Ці вимоги до компетентності визначаються освітньою політикою держави. Сьогодні в Україні на законодавчому рівні вже затверджено систему стандартів з кожного освітньо-кваліфікаційного рівня та профілю підготовки. Стандарти містять усі вимоги до компетентності та кваліфікаційну характеристику і системи діагностики якості знань [4]. Інакше кажучи, компетентність спеціаліста разом з основними дидактичними одиницями навчальних дисциплін стають складовими компонентами